

پاراگراف اول

پاراگراف اول؛ تحریم‌های تازه آمریکا، بازگشت ایران به نقطه سرخط؟

محمد ضرغامی

کمتر از یک دقیقه پیش

در شرایطی که ایران و آمریکا در وضعیت «نه جنگ و نه صلح» قرار دارند، دولت دونالد ترامپ در آمریکا دامنه کارزار فشار اقتصادی علیه جمهوری اسلامی را گسترش داده است؛ کارزاری که این بار تنها افراد و نهادهای وابسته به حکومت را هدف نمی‌گیرد و بخش‌های گسترده‌تری از اقتصاد ایران را در پنج حوزه هواپیمایی، دارایی‌های دیجیتال، طلا، کشتیرانی و فناوری در برمی‌گیرد.

اهمیت این تحریم‌ها تنها به فهرست افراد و شرکت‌های تحریم‌شده محدود نمی‌شود. پرسش اصلی این است که گسترش دامنه تحریم‌ها و احتمال استفاده گسترده‌تر از تحریم‌های ثانویه چه اثری بر ارتباط شرکت‌های خارجی با ایران و مسیرهای تجارت این کشور خواهد گذاشت؛ به‌ویژه در اقتصادی که برای تأمین بخشی از کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای و همچنین نیازهای تولیدی و مصرفی خود به واردات و درآمدهای حاصل از فروش نفت وابسته است.

وضعیت صنایع داخلی نیز نشان می‌دهد این فشارها در اقتصادی که پیش از این هم با مشکلات جدی روبه‌رو بوده، چگونه می‌تواند خود را نشان دهد.

علی احسان ظفری، رئیس هیئت‌مدیره اتحادیه تعاونی‌های فرآورده‌های لبنی ایران، در گفت‌وگو با برنامه «بازار تهران» در صدای جمهوری اسلامی، از افزایش هزینه مواد اولیه، بسته‌بندی، حمل‌ونقل و حامل‌های انرژی می‌گوید؛ هزینه‌هایی که به گفته او در یک سال گذشته به شکل چشمگیری افزایش یافته‌اند. او شمار واحدهای فعال تولید محصولات لبنی را نمونه‌ای از این وضعیت می‌داند.

بنابر صحبت‌های آقای ظفری، از حدود ۱۲۵۰ واحد فعال در سال ۱۳۸۹، اکنون تنها حدود ۲۷۰ واحد فعال باقی مانده‌اند و بسیاری از آن‌ها نیز با ظرفیت پایین کار می‌کنند.

به گفته آقای ظفری، کاهش قدرت خرید مردم و کاهش سرانه مصرف لبنیات نیز فشار بر این صنعت را تشدید کرده و آن را به صنعتی زیان‌ده تبدیل کرده است؛ در حالی که تنها چند ویژند (برند) بزرگ به دلیل برخورداری از ارتباطات اقتصادی گسترده‌تر دولتی همچنان امکان ادامه فعالیت دارند.

در چنین شرایطی، پرسش مهم‌تر این است که گسترش تحریم‌ها تا چه اندازه می‌تواند مسیرهای دور زدن تحریم‌ها را برای جمهوری اسلامی محدود کند و تحریم‌های ثانویه چه اثری بر تجارت مشروع شرکت‌های خارجی با ایران خواهد داشت. آیا واشینگتن توانایی مسدود کردن شریان‌های اصلی اقتصاد ایران را دارد یا این فشارها بار دیگر به شکل‌گیری مسیرهای تازه برای تجارت و دور زدن تحریم‌ها منجر خواهد شد؟

در برنامه رادیویی «پاراگراف اول» نادره شاملو، پژوهشگر ارشد غیرمقیم در شورای آتلانتیک از واشینگتن و آرتا معینی، پژوهشگر مدرنیته، ژئوپلیتیک و تحلیلگر مسائل بین‌المللی از لس‌آنجلس، دیدگاه‌های خود را درباره دامنه و پیامدهای تحریم‌های تازه آمریکا، وضعیت اقتصادی ایران و چشم‌انداز روابط اقتصادی تهران با جهان مطرح کرده‌اند.

↓ لینک مستقیم ✓

↗ بازکردن در پنجره جدید

ادامه فشار حداکثری یا عقب‌نشینی راهبردی؟

نادره شاملو تحریم‌های تازه آمریکا را ادامه سیاست «فشار حداکثری» می‌داند؛ سیاستی که به گفته او، پس از آن‌که ایران در سال‌های گذشته مسیرهای تازه‌ای برای دور زدن تحریم‌ها پیدا کرد، وارد مرحله متفاوتی شده است.

به گفته خانم شاملو، رزم‌ارزها یکی از مسیرهایی بوده که ایران به شدت و به‌طور گسترده برای دور زدن تحریم‌های قدیمی از آن استفاده کرده است. از نظر او، هدف قرار دادن حوزه‌های جدید می‌تواند در کوتاه‌مدت این مسیرها را محدود کند، اما به معنای بسته شدن کامل راه‌های دور زدن تحریم‌ها نیست.

مشاور سابق بانک جهانی در عین حال بعید می‌داند این فشار در میان‌مدت بتواند سیاست‌های جمهوری اسلامی را به شکل اساسی تغییر دهد و احتمال می‌دهد حتی در زمینه کمک‌های مالی به گروه‌های نیابتی، نتیجه تنها کاهش محدود خواهد بود.

آرتا معینی اما بر اثر روانی تحریم‌های تازه بر بازار ایران تأکید دارد و معتقد است اعلام این تحریم‌ها به سرعت به بازار ارز منتقل و موجب افزایش قیمت دلار شد.

به باور آقای معینی، این تحولات را باید در چارچوبی بزرگ‌تر دید. او معتقد است سیاست دولت دونالد ترامپ پس از ناکامی در رسیدن به هدف اولیه خود در ایران، وارد مرحله‌ای متفاوت شده که این کارشناس آن را «عقب‌نشینی راهبردی» می‌نامد.

هدف تحریم‌ها؛ فشار بیشتر یا تغییر حکومت؟

خانم شاملو معتقد است یکی از تفاوت‌های احتمالی تحریم‌های تازه با دور نخست فشار حداکثری، تلاش آمریکا برای مسئول کردن کشورهای است که شرکت‌هایشان با ایران معامله می‌کنند. به گفته او، در دوره اول ریاست‌جمهوری دونالد ترامپ، فشار عمدتاً متوجه «خود شرکت یا بانک طرف معامله» بود، اما اکنون قرار است کشور محل فعالیت آن شرکت نیز در معرض مجازات قرار گیرد.

با این حال، خانم شاملو درباره توانایی آمریکا برای اجرای کامل چنین سیاستی تردید دارد. او با اشاره به تجربه دوره اول فشار حداکثری، کمبود نیروی انسانی در وزارت خزانه‌داری آمریکا را یکی از موانع اجرای گسترده تحریم‌ها می‌داند.

دلار؛ فشار روانی و فشار واقعی

به گفته نادره شاملو، تحریم‌ها فقط بر روابط خارجی و سیاست‌های دولت‌ها اثر نمی‌گذارند. افزایش نرخ ارز هم واکنشی روانی به خبر تحریم‌هاست و هم پیامدهای واقعی اقتصادی دارد. افزایش قیمت دلار، هزینه تأمین مواد اولیه و کالاهای وارداتی را بالا می‌برد و آثار آن به بخش‌هایی مانند زنجیره تأمین دارو نیز منتقل می‌شود؛ در نتیجه فشار اقتصادی بر مردم افزایش خواهد یافت.

آرتا معینی نیز بر این باور است که تحریم اقتصادی در تجربه تاریخی خود نتوانسته حکومت‌ها را سرنگون کند و در مقابل، فشار اصلی را متوجه مردم کرده است.

به گفته او، تحریم‌ها در هر حکومتی می‌توانند گروه‌هایی را که قدرت داخلی بیشتری دارند، تقویت کنند. او در مورد ایران، تقویت اقتصادی نهادهای حکومتی دارای دسترسی بیشتر به منابع و شبکه‌های اقتصادی و تبدیل شدن سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به یک «غول اقتصادی» را از پیامدهای این روند می‌داند.

چین و احتیاط در برابر تحریم‌های آمریکا

آرتا معینی معتقد است تغییر شرایط منطقه باعث شده که چین و روسیه نیز منافع اقتصادی و امنیتی تازه‌ای را در محاسبات خود وارد کنند.

با این حال، نادره شاملو بر فاصله میان موضع سیاسی چین و رفتار اقتصادی شرکت‌ها و بانک‌های این کشور تأکید دارد. به گفته او، چین ممکن است رسماً با تحریم‌های آمریکا مخالفت کند، اما هم‌زمان همه شبکه بانکی و اقتصادی خود را در معرض خطر قرار نمی‌دهد.

خانم شاملو معتقد است چین برای حفظ منافع خود از رویارویی مستقیم با آمریکا پرهیز می‌کند و روشن نیست میزان همکاری پکن برای ایجاد «تنفس اقتصادی» در ایران کافی باشد.

تنگه هرمز؛ یک راه تنفس

آرتا معینی با اشاره به شرایط پس از جنگ ۳۹ روزه اسرائیل و آمریکا علیه ایران، تنگه هرمز را مهم‌ترین اهرم ایران و راه تنفس کشور می‌داند. به اعتقاد او، عبور و مرور از این مسیر می‌تواند برای ایران درآمد

ایجاد کند و همزمان کشورهای منطقه را به حفظ نوعی تعامل با تهران وادارد.

او تداوم وضعیت «نه جنگ و نه صلح» را ناممکن، یا دست کم بسیار دشوار، می‌داند. از نظر آقای معینی، فشار اقتصادی آمریکا ممکن است به جای ایجاد فضای مذاکره، جریان‌های امنیتی و نظامی در ایران را تقویت و تنش‌ها را بیشتر کند. او احتمال بازگشت تهران و واشینگتن به درگیری نظامی مستقیم و روزمره را در صورت ادامه محاصره اقتصادی و تحریم‌ها دور از ذهن نمی‌داند و می‌گوید ایران ممکن است با ارزیابی این وضعیت به زیان خود، زودتر دست به اقدام بزند.

راهی برای کاهش تنش

نادره شاملو همچنان احتمال استفاده از یک فرصت سیاسی برای کاهش تنش، با میانجی‌گری کشورهای مانند پاکستان، قطر و عمان، را محتمل می‌داند. از نگاه او، حل اختلاف بر سر نحوه اداره تنگه هرمز می‌تواند راه را برای کاهش برخی دیگر از اختلاف‌ها باز کند و فرصتی برای کاهش فشار اقتصادی بر ایران و مردم این کشور فراهم آورد.

در نهایت، خانم شاملو میان اثرگذاری اقتصادی تحریم‌ها و موفقیت سیاسی آن‌ها تفاوت می‌گذارد. به باور او، تحریم‌ها واقعاً اثرگذار خواهند بود و وضعیت مردم را بدتر خواهند کرد، اما درباره این‌که بتوانند اهداف سیاسی تعیین‌شده، از جمله تغییر رفتار جمهوری اسلامی، را محقق کنند، تردیدهای جدی وجود دارد.

آرتا معینی نیز معتقد است هم‌زمانی فشار اقتصادی و بی‌ثباتی جهانی می‌تواند برای جمهوری اسلامی در تعامل با کشورهای منطقه و چین فرصت‌هایی ایجاد کند و سیاست آمریکا در قبال ایران ممکن است بر برداشت‌هایی استوار باشد که با واقعیت‌های جدید منطقه همخوانی ندارد.

این مطلب بخشی از:

پاراگراف اول

فراتر از خبر

بایگانی

ایران